

Kaj brati? (2): Izbrati najboljše

Drugi del članka o izzivu, ki ga predstavlja branje. Dialog s knjigo in z drugimi bralci krepí bralno izkustvo: odstira nova obzorja, prihrani nam kakšno razočaranje in tako lahko bolje izkoristimo svoj čas, namenjen branju, ki ga vedno primanjkuje.

4. Jun. 2017

Nekatere knjige človeku spremenijo življenje. To se je zgodilo sv. Avguštinu, ko je prebiral

Ciceronovega *Hortenzija*: ta knjiga, kot je kasneje zapisal v *Izpovedih*, »je povzročila v mojem srcu pravi preobrat ter usmerila moje molitve k tebi, Gospod, in dala mojim težnjam in željam drugo vsebino (...) in že sem začel vstajati, da bi se vrnil k tebi.«[1] Njegova pot k Bogu je po številnih pretresih zavzela odločnejšo smer proti spreobrnitvi, ki je bila ravno tako zapečaten s knjigo v roki: odlomek iz Pisma Rimljanom je porušil še poslednji zid, ki ga je zadrževal.[2]

Deliti dobra odkritja z drugimi

Četudi ne bo vsaka knjiga začrtala prelomne točke v našem življenju, nas to, kar beremo, spreminja: uglašuje našo dušo, ali pa jo poneumlja; odpira nam nova obzorja, ali pa nam jih zožuje. Naša osebnost bo — še zlasti, ko minevajo leta — odsevala tako knjige, ki smo jih prebrali, kot tudi tiste, ki jih

nismo. Kdor se leta in leta hrani z dobro izbrano književnostjo, pridobi odprt pogled na svet in na ljudi, zna presoditi kompleksnost stvarnosti in razvije potrebni čut, da zna pustiti ob strani banalnost in ne prezreti veličine.

Ni vedno lahko najti knjigo, ki nam bo pomagala rasti, celo kadar gre za preprosto razvedrilo; zato je zelo koristno za nasvet povprašati druge. Kadar se skušamo orientirati v kakšnem kraju, lahko pogosto ugotovimo, da s spraševanjem domačinov pridemo do dragocenih informacij, ki bi jih zgolj z uporabo navigacijske naprave morda prezrli. In tako kot sami o smernicah povprašamo strokovnjake, lahko na enak način tudi drugim svetujemo dobre knjige, ki jih prebiramo. Pogovor o tem, kar beremo, obogati družinsko življenje in pogovore med prijatelji, ki bodo včasih lahko prevzeli obliko literarnih srečanj ali

drugih kulturnih dejavnosti, kot je na primer povezovanje književnosti in filma. Vest o dobrih knjigah se učinkovito širi od ust do ust, vendar je koristno tudi organizirati bralne klube, obiskovati dobre knjigarne, vzdrževati stike z založniki in vzpostaviti z njimi stalen dialog, ki običajno obogati obe strani.

Obstajajo številni sezname kakovostnih knjig, razvrščenih po starosti, tematiki, interesih. Ob vsem tem pa je najboljši izbor tisti, ki si ga dela vsakdo sam na podlagi nasvetov prijateljev s podobnimi okusi, na podlagi posameznih omemb na kakšnem predavanju, govoru ali pogovoru ... Glede na to, da ne moremo takoj prebrati vsega, kar vzbudi naše zanimanje, je dobro imeti načrt branja, v katerega vključujemo naslove za poznejše prebiranje; to nam daje umirjenost in na nek način zagotovi, da na kakšno knjigo ne bomo pozabili; in

kadar bomo želeli prebrati kaj več, nam to omogoča, da ne sežemo po prvem, kar nam pride v roke.

Nekje je bilo rečeno, da je internet v nekem smislu ogromen stroj za ponavljanje. Že z iznajdbo tiska je bilo ugotovljeno, da kolikor lažje je objavljati besedila, toliko bolj se namnožijo povprečne in plehke knjige. Kljub temu pa ob veliki količini snovi skromne kakovosti — ki se včasih objavlja z najboljšim namenom — internet v svojih zapisih skriva besedila, ki omogočajo razumevanje ključnih vprašanj sodobnosti in merijo tudi na temeljne ideje, o katerih se mnogi mediji komajda kdaj vprašajo. Tudi tukaj je dobro, da s pomočjo dobrih nasvetov in lastne izkušnje z opombami opremimo strani in avtorje, ki jim želimo slediti. Aplikacije, s katerimi se naročimo na določene vsebine ali na *offline* branje ključnih besedil, ki nas zanimajo, so dobrodošla pomoč v

tem smislu. Splet poleg tega povečuje možnost dostopanja do nekaterih klasičnih del, do starejših besedil in knjig, ki so razprodane oz. težko dosegljive v knjigarnah ali knjižnicah.

V dialogu s knjigami

Beseda kritika, iz grškega *krinein*, izvorno pomeni razločevati, izbrati. Brati s kritičnim pristopom pomeni iz vsake knjige odbrati najboljše. Avtorji so prav tako kot mi pogojeni s svojim kontekstom in kulturo; zato se je pri branju dobro vprašati, na primer: Zakaj se pisec izraža na ta način? Katere ideale njegove dobe odsevajo njegovi liki? Kako dojema večne vrednote, kot so prijateljstvo, odpuščanje, zvestoba itd.? Seveda ne gre za prevzemanje nekakšne reakcijske drže, ki bi v sebi lahko skrivala določeno stopnjo pesimizma ali negotovosti. Bolj kot to je zanimivo odkriti svetle in temne plati

vsakega dela ter, če je to smiselno, prečistiti nekatere ideje ali predloge. Tako vstopimo v nekakšen notranji dialog s knjigo, ki se lahko celo prelije v resničen dialog z avtorji (dejansko so običajno hvaležni za odzive in predloge svojih bralcev), v katerem bomo izpostavili svoja lastna prepričanja: nekatera bodo morda ob takšni izmenjavi spremenjena, druga pa bodo vsaj pridobila nov zorni kot. Za kristjana je verjetno najboljši način za spodbujanje uravnoveženega kritičnega duha to, da bere z apostolskim čutom: ne samo z željo, da bi mu bilo pri tem prijetno, temveč tudi s ciljem razumeti intelektualne kategorije naših sodobnikov, da bi jih prečistil in uskladi z vrednotami evangelija.

V tem okviru nam branje pomaga k oblikovanju globokih in trdnih, dobro utemeljenih prepričanj, tako da vsakdo pridobi svoja merila za

presojo ter razvija svojo lastno osebnost in slog. Nekaj podobnega se dogaja v primeru filmov: kadar nas nek film preseneti zaradi vrednot, ki jih v njem odkrijemo, ali pa zaradi estetike, takrat bolj plastično dojemamo poteze svojega življenja, svojega pogleda na svet in zorni kot drugih ljudi. Tako vsakdo oblikuje svojo lastno sposobnost razločevanja in ve, da sprejema prave odločitve na osnovi meril, ki jih razume in ki jih zna sam pojasniti. Na ta način človek doseže oseben, in obenem v krščanski veri zakoreninjen pogled, ki krepi enotnost življenja.

Nekaj se giblje v duši

Dober bralec je običajno tudi *ponovni bralec*: nekdo, ki se vrača k delom, ki so ga nekoč zaznamovala. Učinkovit pristop *ponovnega bralca* je to, da si kdaj pa kdaj napravimo kakšno zabeležko, s pomočjo katere se bomo lahko kasneje vrnili v kotiček naše

notranjosti, ki je bil razsvetljen ob določenem branju. Ta navada nam pomaga k samospoznanju in k pridobivanju prodornejšega pogleda na stvarnost in na druge. Zgodi se, da bi si radi priklicali v spomin kakšno zgodbo ali odlomek, ki nam je nekoč vzbudil pozornost, pa ga ne znamo najti; če bo nekje zabeležen, nam bo to takrat v veliko pomoč.

Tako kot vedno je tudi tukaj treba najti neko ravnovesje: lepo je, ko nas preseneti naš spomin, ki zadrži več, kot se nam zdi. Istočasno pa branje pusti mnogo globljo sled v človeku, ki s pisanjem hrani notranji dialog duše: mnogokrat ne bo šlo toliko za prepisovanje celotnih odlomkov kot za beleženje naših vtisov; za poskus spraviti v neko obliko, četudi jecljaje, spoznanja, ki si želijo v nas utreti pot. S tem potrpežljivim delom se bogati naše popotovanje po deželah, kulturah in čutenjih: pokrajine niso zgolj pred našimi očmi, ampak nam

dajejo notranjo obliko in nam omogočajo, da probleme, hrepenenja, človeške talente vzamemo za nekaj svojega. Tako se izboljša naše razumevanje sveta in v sebi vzdržujemo raven, ki je kos stalnemu izzivu *nove evangelizacije*, h kateri na poziva sveti oče in ki sledi *novi akulturaciji*.

Osebna odgovornost

Ko se je sv. Jožefmarija spominjal, kako je z mladimi obiskoval madridske bolnišnice, je ob neki priložnosti povedal, da so jim poskušali priskrbeti »kratek čas družbe in kakšno uslugo: umivanje rok, nog ali obraza; striženje nohtov; česanje ... Nismo jim mogli nositi hrane, ker je bilo to prepovedano, vedno pa smo jim prinesli kakšno dobro branje.«[3] Kot skrben dušni pastir je vse ljudi spominjal, kako pomembno je izbirati knjige s čutom za odgovornost, zaradi njihovega

globokega vpliva na umsko in duhovno oblikovanje vsakega človeka. Katekizem nas v zvezi s tem spominja, da »prva zapoved terja od nas, da svojo vero nahranjamo, jo z razumnostjo in čuječnostjo varujemo in odklanjamo vse, kar ji nasprotuje.«[4] Tako svetuje tudi papež: »Če vidim, da nek program zame ni dober, da zametuje vrednote, da me napravlja nizkotnega, celo z umazanimi stvarmi, potem moram zamenjati kanal. Kot se je počelo v moji "kameni dobi": če je bila knjiga dobra, si jo prebral; če ti je knjiga delala škodo, si jo vrgel proč.«[5] Izbiranje knjig, tako kot izbiranje prijateljev, filma v kinu ali gledališke predstave, je odgovorno in svobodno dejanje za vsakega kristjana ter ima tudi svoje moralne vidike.

Spričo tveganja, ki ga prinašata nevednost in površinskost, bi lahko podali nasvet, da je dobro brati

veliko: različne avtorje iz raznolikih okolij. Tako se oblikuje odprta miselnost, ki preseže neutemeljene predsodke in vsakdanje fraze ter je pripravljena živeti in sporočati vero na privlačen način. Obenem odgovornost za lastno izobraženost človeka vodi k branju kakovostnih knjig: k izbiranju tega, kar resnično pomaga rasti, v človeškem in nadnaravnem smislu. Moder nasvet za takšno razločevanje: »Dobre knjige odlikuje vljudnost velikodušnih kraljev: bralca sprejmejo tako, kot da bi bil njim enak. Plehek pisatelj pa nas skuša ponižati, da bi prikril svojo lastno nizkost.«[6]

Nasvet ljudi, ki veliko berejo, je lahko dragoceno orodje pri oblikovanju našega bralnega načrta, za dobro razumevanje različnih avtorjev in za zavedanje, v čem imajo lahko nekoliko pristransko ali nepopolno gledišče. Mnogokrat nam lahko

prijateljska pripomba odkrije dotlej nepoznano delo in nam odpre obširno kulturno, intelektualno ali duhovno obzorje. Drugič se bomo tako izognili izgubljanju časa ob puhlih knjigah, ki spodbujajo ravnanje v nasprotju z miroljubnim sožitjem, ki napadajo vero itd. Prav tako vemo, da nam lahko določene knjige škodujejo, ker nam v tistem trenutku manjka izobrazbe, da bi jih mogli prebaviti: nekatere vrste kruha so lahko za naše zobe pretrde. Dobro je gojiti intelektualno ponižnost, da priznamo svoje omejitve: to ni pobožnjaštvo, to je razumnost. Ob pomoči drugih lahko najdemo alternative, ki zadostijo naši želji po spoznavanju: bolj uravnotežena dela, ki nam bodo sčasoma morda omogočila, če bo potrebno, da se soočimo s tistim trdim kruhom, ki bi nam nekoč lahko škodoval. Skratka, gre za to, da razgledanost, ki jo vsakdo gradi z branjem, uteleša nauk Jezusa Kristusa in se navezuje na

našo življenjsko izkušnjo. Tako človek, ki bere nepriporočljive knjige, kot tisti, ki bere malo, sta še posebej ranljiva ob stiku z zmotami, čeprav vsak na svoj način.

Svetovati in prositi za nasvet

Koristnost nasveta nekoga drugega ima takojšnjo posledico: to je potreba, da na tem področju vsakdo sodeluje tudi z drugimi. Oseben nasvet bo našim domačim in prijateljem vselej pomagal izbrati kakovostna dela, ki jih lahko obogatijo. Dobro je tudi sodelovati pri pobudah, ki nudijo književna, kinematografska, kulturna vrednotenja. Če se potrudimo in nekaj minut posvetimo temu, da svoje vtise delimo z drugimi, je lahko to mnogim v pomoč; tudi tukaj velja pravilo, da je najboljše včasih lahko sovražnik dobrega: bolj uporabna je kratka recenzija, napisana, ko je branje še sveže, kot pa podroben

recenzijski projekt, ki na koncu ne pride do uresničenja. Čim več ljudi sodeluje pri teh iniciativah, tem objektivnejši in točnejši bo nasvet.

Informacije, ki so na voljo v revijah, kulturnih prilogah ipd., so prav tako lahko dragocene. Ni težko odkriti kritikov s težo, ki jih spoznamo po njihovi globoki kulturni in doktrinalni izobraženosti, po dobrem pisanju, po uravnoteženem tonu v njihovih mnenjih. To so različni pokazatelji, ki nam pomagajo, preden se odločimo prebrati ali kupiti določeno knjigo.

V vsakem primeru pa se velja izogibati redukcionističnemu ali površinskemu pogledu na potrebo po tem, da vprašamo za nasvet ali da upoštevamo smernice, ki nam jih nekdo lahko ponudi. Dejstvo, da je neka knjiga ovrednotena na določen način, je vedno stvar orientiranja in razumnosti, in ne sme nas

presenečati, če se nekatera izmed teh vrednotenj s časom spremenijo; ali pa da besedilo, ki je ustrezno za nekoga, ni primerno za nekoga drugega. Ocena knjige je vodilo, ki nam pomaga, da se odgovorno odločimo; istočasno tudi ne izključuje tega, da prosimo za nasvet pri duhovnem vodstvu, kadar se nam to zdi primerno za našo dušo. Po drugi strani pa nas pozornost na moralno oceno nekega kulturnega izdelka ne sme oddaljiti od bistvenega: od pomembnosti, da beremo in da glede na svoje možnosti beremo veliko.

Duha ne ugašajte. Preroštev ne zaničujte. Vse preizkušajte in kar je dobro, obdržite. Zla, pa naj bo kakršno koli, se vzdržite.[7] Odprtost duha in širina obzorja sta pristna, kadar vedno bolj strastno in obenem bolj umirjeno hrepenita po iskanju in srečevanju Resnice in Lepote.

- [1] Sv. Avguštin, *Izpovedi*, III.4.7.
- [2] Sv. Avguštin, *Izpovedi*, VIII.12.29.
- [3] Sv. Jožefmarija, Zapiski z družinskega srečanja, 20. 12. 1970.
- [4] *Katekizem katoliške Cerkve*, 2088.
- [5] Frančišek, *Nagovor*, 6. 6. 2015.
- [6] N. Gómez Dávila, *Escolios a un texto implícito* (vol. 1), Instituto Colombiano de Cultura, 1977, str. 325.
- [7] 1 Tes 5, 19-22.

Luis Ramoneda — Carlos Ayxelà